

Sprejem ob Raziskovalnem dnevu UL FFA, december 2016

Cenjeni zaslužni profesorji univerze, predstavniki gospodarstva, javnih inštitucij, poslovni in strokovni partnerji, spoštovane sodelavke in sodelavci, nagrajenke in nagrajenci, gospe in gospodje,

Dobrodošli na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani. Univerze, ki ni samo najstarejša, največja in najboljša v Sloveniji, temveč sodi med nekaj odstotkov najboljših univerz na svetu.

Fakulteta za farmacijo že dolgo ni več ne mlajša ne manjša članica Univerze. Je pa članica, ki zaradi že dosežene kakovosti ne more izpolnjevati strategije Univerze v vseh postavkah: glede na naše točke po Sicrisu na raziskovalca, s katerimi smo v vrhu univerze, težko povečamo objavljane raziskovalnih rezultatov za 20%; glede na našo citiranost, ki je med najvišjimi na UL, se tudi ta parameter težko dvigne za v strategiji predvideno povprečje Univerze. In višja učinkovitost študija bi že lahko pomenila neprepoznavanje študentov, ki so mogoče izbrali napačen študij. In zagotovo visoka prehodnost med letniki ni posledica podarjanja ocen.

Študiji na naši fakulteti upravičeno veljajo za zahtevne. V njih združujemo vse tri dejavnosti vsake univerze, vezane na znanje: ustvarjanje, ohranjanje in prenašanje znanja. Samo vse tri dejavnosti delajo univerzo res univerzo - če odmislimo raziskovalno delo, torej ustvarjanje novega znanja, potem nismo več univerza, temveč običajna šola. Ustvarjanje znanja običajno povezujemo z raziskavami in razvojem, vendar se moramo ob tem zavedati ključnih razlik med tema dvema pojmomoma. Ustvarjanje novega znanja ni nujno vezano na podjetniški pogled razvoja produkta; in obratno.

Ne bom teoretiziral, povedal bom samo en primer, ki ga je navedel gost z ugledne raziskovalne inštitucije v Izraelu, ki učinkovito trži svojo sposobnost prenašanja novih odkritij v razvoj izdelkov. Z razvojem lahko iz sveče naredimo boljšo svečo, ki bo gorela dlje, svetleje, z manj dima, toda ne moremo razviti električne žarnice. Zanj potrebujemo izum, torej raziskovanje, ki ni osredotočeno na obstoječe vedenje, temveč ga presega.

Ta razlika se odlikuje tudi v razlikah med univerzitetnim in podjetniškim načinom razmišljanja. Univerzitetno raziskovalno delo in pridobivanje novih spoznanj ter podjetniško osredotočenje na končni proizvod sta dva vidika, ki sta oba pomembna in se dopolnjujeta: iz njune presečne množice se gradi učinkovitost prenosa znanja v proizvodnjo in na trg.

Toda nikar ne poskušajmo postavljati uteži, kaj je pomembnejše: brez univerzalnih razumevanj delovanja sveta najsi bo z družboslovnega ali z naravoslovno tehničnega vidika ne bi imeli česa razvijati in proizvajati ter tržiti. In brez vsega, kar je dostopno na trgu in lahko uporabljamo pri preverjanju novih zamisli, bi še vedno tičali v zgodnji kamni dobi in poskušali zakuriti ogenj na tri načine. Gre za razumevanje soodvisnosti obeh pogledov in zavedanje, da druga drugo pogojujeta in omogočata.

Ob tem se seveda postavlja vprašanje, ali je smiselno poskušati čistega snovalca preoblikovati v podjetnika in ali je smiselno od v produkt osredotočenega tržnika pričakovati nove modele delovanja. Jaz menim, da ne, če sledimo kadrovskemu vodilu - prave ljudi na prava mesta. In tu pomeni prava oseba osebo z ustreznimi kompetencami. Je pa pomembno, da posameznik razvija svoje sposobnosti ne samo v svoji vodilni usmerjenosti (podjetnik, snovalec) temveč

poleg svoje specializacije razvija tudi sposobnost razumevanja, kako se ta dva pola med seboj vzajemno pogojujeta in omogočata. Pa tudi sposobnost komunikacije med tema dvema le na videz ločenima svetovoma.

Kakor velja to na ravni posameznika in podjetja ali zavoda, velja to tudi na ravni države. Slednja, oziroma njeni organi bi morali v strateških usmeritvah države upoštevati po eni strani raziskovalne sposobnosti, usmerjene iz centra obstoječega znanja v vse smeri neznanja, po drugi strani pa podjetniške sposobnosti, osredotočene iz vsega obstoječega znanja v končni produkt. Presečna množica obojega je razvojna dejavnost.

Med take strateške usmeritve lahko štejemo prednostna področja financiranja raziskovalne dejavnosti, pa pametne specializacije in še kaj. V pametne specializacije je bilo zagotovo vložena ogromno dela in energije, znanja, komunikacij za pripravo področij, nato projektov, oblikovanje vrednostnih verig in mrež. Mnogo koristnih povezav smo skozi te razprave in pogovore našli znotraj Slovenije, ki jih sicer najbrž ne bi.

Ne vezano na te postopke, ki so bili pogojeni tudi s finančnimi instrumenti EU, pa si pogledjmo eno namišljeno situacijo: v neki državi sta dve podjetji, eno domače in eno tuje, ki pridelata 5% bruto nacionalnega dohodka in tudi ustrezno plačata davke v proračun. Če sta ti dve podjetji iz iste branže, ali ni samo po sebi umevno, da je ta branža strateško pametna usmeritev omenjene države? Če se vse to dogaja na področju farmacije, še toliko bolj, saj je to panoga z visoko dodano vrednostjo. Tu ne mislim samo na ekonomske izračune doseganja višjih dobičkov kljub manjših prihodkom, temveč na dolgoročnejši vidik – na visoko izobražen del mlade populacije, ki ima ne samo možnost zaposlitve, temveč se v tej panogi tudi dejansko zaposluje.

Kakršnakoli podobnost s Slovenijo v tej zgodbi ni naključna. Ni gospodarske panoge v Sloveniji, ki bi imela zaposlenih toliko doktorjev znanosti, kot jih ima farmacevtska industrija. In zagotovo jih nima zaposlenih samo zaradi videza. Ni naključno, da je farmacevtska industrija tako močna in to v panogi, ki je izrazito konkurenčna in ki izrazito hitro prenaša znanje v izdelke. To je posledica dobre usposobljenosti strokovnjakov, ki so, zanimivo, večinoma diplomanti univerze v Ljubljani, na področju farmacevtskih znanosti pa skoraj izključno naše fakultete. Pa se vsi subjekti tega zavedajo in ali je to področje univerzitetnega izobraževanja vključujoč raziskovalno dejavnostjo ustrezno podprto? Žal ne!

Število študentov se v Sloveniji zmanjšuje, kar mogoče samo po sebi sploh ni problematično, glede na to, da nekajkrat presegamo cilje EU glede deleža populacije, ki ima univerzitetno izobrazbo. Kljub temu je interes za študij farmacije bistveno večji, kot pa imamo kapacitet. Imamo znanje, smo partnerji in regijski vodje v evropskih procesih zagotavljanja kakovosti farmacevtskega izobraževanja in usposabljanja, imamo dobre mednarodno primerljive programe, naši diplomanti se v približno enakem deležu zaposlujejo v javnem sektorju in v industriji, kar je posebnost med farmacevtskimi fakultetami v Evropi. Kaj nam manjka?

Že leta 2007 je zunanja analiza pokazala, da fakulteti manjka več tisoč kvadratnih metrov laboratorijskih površin za tisto, kar bi lahko dali družbi, in danes situacija ni nič boljša. V začetku tega desetletja smo z lastnimi sredstvi opremili 1000 m² metrov najetih prostorov, in takrat so se mnogi spraševali, ali je smiselno iti v desetletni najem, če mogoče v nekaj letih ne bomo več potrebovali toliko prostora. Danes je jasno, da je bila takratna odločitev edina sprejemljiva za področje, ki je tako ključno za industrijo kot tudi za javni sektor.

Ne smemo namreč pozabiti, da tudi druga polovica naših diplomantov prispeva pomemben delež k stabilnosti države v raziskovalnem, razvojnem in strokovnem pogledu. Javni sektor je v zadnjem obdobju zelo na udaru: mogoče zato, ker so nas pred leti spravili v sistem plač, ki naj bi v polnem obsegu zaživel v treh letih z odpravo vseh nesorazmerij, pa še po desetih letih nimamo ne polnega regresa, ne odpravljenih nesorazmerij, ne normalnega sistema napredovanj, da o stimulaciji najboljših sploh ne govorim.

Torej, zgodnjega odkrivanja bolezni in s tem zmanjšanih stroškov za bolniške si dandanes ni mogoče zamišljati brez laboratorijskih strokovnjakov. So torej naši diplomanti laboratorijske biomedicine v kliničnih laboratorijih družbeni paraziti, ali pa so prav oni tisti, ki kot del zdravstvenega kolektiva omogočajo vračanje človeške sile v »pogon«, če lahko uporabim vojaški žargon?

Kaj pa lekarniški in bolnišnični farmacevti? V parlamentarni razpravi je zakon o lekarniški dejavnosti, v katerem je končno prepoznana pomembna vloga farmacevta kot strokovnjaka za zdravila, ki lahko s svojim znanjem in svetovanjem bistveno vpliva na učinkovitost zdravljenja, torej dobrobiti bolnikov, hkrati pa tudi na zmanjšanje nepotrebnih stroškov zaradi neustrezne ali posamezniku neprilagojene uporabe zdravil. Zmanjševanje stroškov pa je pojem, ki ga razumejo tako politiki kot gospodarstveniki, pa mi v javnem visokem šolstvu tudi.

Toda ob vseh pohvalah prepoznavanju klinične farmacije, brezšivne skrbi za paciente ob odpustu iz bolnišnice ali farmakoterapijskega pregleda, torej kognitivnim storitvam farmacevta, ki so zajete v predlogu zakona, so v njem tudi nerazumljive odločitve. Težko je razumeti, kako si predlagatelj ne predstavlja, da s področnim zakonom posega v pogoje za prvo zaposlitev diplomantov študijskega programa ne samo v lekarništvu, temveč v celotnem zdravstvu, in da zmanjšuje konkurenčnost našim diplomantom v Evropski uniji tudi na področjih izven javnega sektorja. Če se o teh zadevah ne zmore pogovoriti z nosilci izobraževanja, torej s predstavniki Fakultete za farmacijo, bi pričakovali, da bo potekala vsaj izmenjava informacij in mnenj med pristojnimi ministrstvi. Situacija je vse preveč podobna ad hoc odločitvam iz leta 2004, ko smo fakultete s področja zdravstva oblikovale stališča glede izpolnjevanja zahtev za pristop v EU z ministrstvom za zdravje in ga uskladile s predstavniki EU, ki so prišli v Ljubljano preverjati skladnost sistema reguliranih zdravstvenih poklicev s pravnim redom EU, nato pa dobile dekret od ministrstva za delo z nasprotnim stališčem, na koncu pa pogoje za oblikovanje programa z ministrstva za šolstvo. Parcialne rešitve brez širšega pogleda na dogajanje vsaj nekaj let vnaprej niso nikoli dobre.

In tu se vračam na raziskovalno delo, ki je osnova univerzitetnemu izobraževanju, kot ga razumemo na Fakulteti za farmacijo: kdo danes lahko pove, kakšna znanja in veščine bodo potrebovali delodajalci za izpolnjevanje zahtev in pričakovanj družbe čez deset let, ko bodo naši zdajšnji študenti začetniki z nekaj izkušnjami na delovnem mestu? Ali pa čez dvajset let, ko bodo morali usmerjati razvoj? Kaj in kako naj jih danes učimo, kakšne kompetence naj jim damo, kaj naj raziskujejo in razvijajo?

Na to bom odgovoril posredno. S pokazatelji učinkovitosti in uspešnosti študija in raziskovalnega dela smo kot inštitucija dokazali, da znamo izobraževati na najvišjih ravneh za delovna mesta v javnem sektorju in v gospodarstvu za izpolnjevanje zahtev današnje in jutrišnje družbe. To dokazujejo tudi nagrade in priznanja našim študentom, učiteljem in sodelavcem:

Lani Zoisova nagrada za vrhunske dosežke pri sodobnem trajnostnem razvoju farmacevtske biotehnologije v Sloveniji prof. dr. Borutu Štruklju in

Zlata plaketa Univerze v Ljubljani za izjemne zasluge pri razvijanju znanstvenega in pedagoškega ustvarjanja in za krepitev ugleda univerze prof.dr. Stanetu Srčiču.

Letos Izvolitev prof. dr. Janka Kosa v Evropsko akademijo znanosti in umetnosti, častni naziv »*Doctor honoris causa*« prof dr. Staneta Srčiča na univerzi v Szegedu, Madžarska,

plaketa »*Pro universitate labacensi*« mag. Vojmirju Urlepu, zunanjemu sodelavcu Fakultete in predsedniku uprave Leka za pomemben prispevek k razvoju materialnih možnosti univerze in k usposabljanju njenih sodelavcev,

Puhovo priznanje za pomembne dosežke na področju razvoja našemu zunanjemu učitelju izr. prof. dr. Zdenku Časarju, vodji analitike prototipov v Razvojnem centru podjetja Lek in

priznanje za najodmevnejši znanstveni dosežek Univerze v preteklem letu skupini, ki dela na zaviralcih imunoproteasoma: Izidor Sosič, Martina Gobec, Boris Brus, Damijan Knez, Matej Živec, Aleš Obreza, Irena Mlinarič-Raščan, Stanislav Gobec s fakultete, sodelavci s Kemijskega inštituta Janez Konc, Samo Lešnik, Mitja Ogrizek, z Inštituta Jožef Stefan Dušan Žigon ter Univerze na Primorskem Dušanka Janežič.

Znamo prepoznati najboljše posameznike in uspešne skupine. Zato danes slavimo znanje, slavimo ga s nagrajenci današnjega raziskovalnega dne: s študenti z najvišjim povprečjem ocen posameznega letnika, s študenti z najvišjim povprečjem celotnega študija brez prekinitve, z dobitniki Fakultetnih Prešernovih nagrad, z dobitnico Univerzitetne Prešernove nagrade in z dobitniki Dekanovih nagrad, ki so v dopoldanskem simpoziju predstavili svoja dela.

Scientia vinces – naj znanje zmaga.

Prof.dr. Borut Božič
Dekan UL FFA
